

V sredo in saboto

izhaja in velja:

Za celo leto	6 for.	20 kr.
" pol leta	3 "	10 "
" četrt leta	1 "	70 "
" mesec	—	60 "
Po pošti:		
Za celo leto	7 for.	50 kr.
" pol leta	3 "	80 "
" četrt leta	2 "	— "
" mesec	—	70 "

SLOVENEK.

„Živi, živi duh slovenski, bodi živ na veke!“

Nar. pesem.

Oznaniła.

Za navadno dvestopno versato se plačuje: 5 kr., ktera se enkrat, 8 kr., ktera se dvakrat, 10 kr., ktera se trikrat natiskuje; večje piamenke plačujejo po prostoru.

Za vsak list mora biti kolek (štampelj) za 30 kr.

Rokopisi se ne

Št. 72.

V Celovcu v sredo 20. septembra 1865.

Tečaj I.

IV. Poglavje:

Deržava.

(Dalje.)

1. Kaj je avstrijska deržava?

Avstrijska deržava je zapopadek vseh tistih ljudi in dežel, ki imajo pre-svitlega cesarja Franca Jožefa I. za svojega najvišjega posvetnega poglavarja.

2. Kdo pa za celo deržavo postave nareja?

Deržavni zbor in svitli cesar. Kar deržavni zbor sklene in cesar poterdi, to je postava za celo deržavo, je deržavna postava.

3. Kaj pa je deržavni zbor?

Deržavni zbor je družba, v kterej so zbrani vsi poslanci cele deržave.

4. Kako pa je deržavni zbor sestavljen?

Po februar-skem patentu obstoji deržavni zbor iz dveh zbornic ali hiš, to je: iz zbornice gospodov ali gosposke zbornice in iz zbornice poslancev ali poslanske zbornice.

5. Kaj pa je gosposka zbornica?

Je tisti del deržavnega zbora, v ktem sedijo ti le poslanci: polnoletni cesareviči (princi), polnoletni glavarji tistih avstrijskih zlahtnikov, ki imajo velike grajščine in katerim cesar dedno čast deržavnega zbornika podeli, — veliki škofje in škofje, ki so knezi. Še nekterim posebno slovečim, za deržavo ali cerkev, za vede ali umetnije zasluženim možem si pa cesar prideržuje čast deržavnega zbornika podeliti.

6. Kaj pa je poslanska zbornica?

Je tisti del deržavnega zbora, v ktem sedijo od deželnih zborov izvoljeni poslanci in sicer: za Ogersko 85, za Češko 54, za Beneško 20, za Dalmacijo 5, za Hervaško in Slavonsko 9, za Galicijo in kar se k njej šteje 38, za nižo Avstrijo 18, za gorinjo Avstrijo 10, za Solnograško 3, za Štajersko 13, za Korozko 5, za Kranjsko 6, za Bukovino 5, za Sedmigraško 26, za Moravsko 22, za Slesko 6, za Tirolsko 12, za Istro, Gorico, Gradiško, Terst in okolico njegovo 6, torej je vseh vkup 343 poslancev.

Kdo pa voli te poslance?

Deželni zbori jih naravnost volijo. Kdor dobi v deželnem zboru čez polovico glasov, izvoljen je za deržavnega poslanca.

8. Ktere reči pa spadajo v oblast deržavnega zbora?

Po oktoberski diplomi v odseku II. spadajo v oblast deržavnega zbora le tiste reči, ki zadevajo pravice, dolnosti in prid vseh kraljestev in dežel skupej.

Te so pa te le: vse, kar zadeva vojaško nabiro ali rekrutirengo; — kar se tiče kovanega ali papirnatega denarja, colne in kupčijske, poštne, telegrafiske in železnocestne zadeve; — finančni stan deržave, to je: dohodki in potroški, posojila, prodaja ali zadolženje nepremakljivega deržavnega premoženja, povišanje obstoječih in vpeljanje novih davkov, davščin in dacov.

9. Česa pa je treba, da kaj za postavo obvelja?

Treba je, da obé zbornici eno in isto reč sklenete in jo cesar poterdi.

10. Kdo pa gleda in skerbi, da se deržavne postave izpeljujejo?

Za to skerbijo deržavni ministri: minister za zunanje, za vojaške, za finančne in za kupčijske zadeve.

11. Ali je deržavni zbor že precej dobrih in imenitnih postav na den spravil?

Žalibog, da dozda-j še ni storil in opravil veliko; razen tega, da je davke dovoljeval in celo še poviševal, nismo še čutili toliko imenitnega.

In koliko postav Avstrija potrebuje; le nektore naštejemo. Potrebna bi bila postava o združevanju (Vereinsrecht), postava o porotah (Schwurgericht), postava o svobodnem tisku (Pressgesetz), postava o narodni straži in ljudskem oboroženju (Nationalgarde und Volksbewaffnung), postava o odgovornosti ministrov, dvorskih kancelarjev in deželnih poglavarjev, postava o pre-naredbi davkov in davščin, itd. itd.

12. Odkod pa to, da še ni nič opravil?

Zato, ker ni bil dozda-j pravi in celi deržavni zbor; manjkalo je poslancev iz Ogerskega, Hervaškega, Beneškega, Češkega in Moravskega.

13. Kaj je torej početi, da pridejo vsi poslanci?

Naj se pre-naredi deržavni zbor po duhu oktoberske diplome.

14. Zakaj da naj se pre-naredi in popravi deržavni zbor?

Da kratko povemo: ker se ne pri-lega, timveč le nasprotuje duhu oktoberske diplome.

Duh diplomine je za federacijo; diploma noče vseh avstrijskih dežel nabiti na eno kopito, ampak ona obzir jemlje na zgodovinske spomine in različne narodnosti. Februar-ski patent pa je naredil kakor pravimo „tabula rasa“, pobrisal je vse stare spomine in pravice in vsem enako ponudil po svoji volji.

Duh diplomine je za avtonomijo; diploma prepušča posamnim deželam ve-

liko lepih pravic in zadev, naj dela vsaka dežela po svojej volji in previdnosti. Februar-ski patent pa je stisnil in omejil deželam pravice in zadeve tako, da deželni zbori skorej niso nič družega, kakor odbori, ki volijo poslance za deržavni zbor in po §. 11. svojem more deržavni zbor vso oblast deželnih zborov na se potegniti.

Duh diplomine je za upravno decentralisacijo; diploma hoče, naj dežele in občine vse reči, ki jih zadevajo in same upravljati zamorejo, tudi same obravnujejo tako, da ni treba povsod cesarskih uradnikov. Februar-ski patent pa je birokratičen in vso oblast in moč daje uradnikom tako, da so občinam in deželam na vse strani roke zavezane. Duh diplomine je za ravnopravnost vseh narodov; diploma pravi, naj se vpelje, kar narodi mislijo in tirjajo kot svoje pravice, in kar se prilega različnosti avstrijskih narodov. Februar-ski patent pa stavi nemški narod nad vse druge in narodna ravnopravnost ostane lepa pa večna sanjarija.

Da se februar-ski patent popravi, je drugič potrebno: ker se v tej podobni izpeljati ne da.

Imeli smo 4 leta deržavni zbor in sicer v raznih podobah, bil je zdaj oži, zdaj širji, zdaj oži-širji, delal je za drage denarje v dolgih, dolgih sejah in mislil, da pridejo po njegovej delavnosti za Avstrijo zlata leta. Deržavni minister Šmerling je govoril in njegovi „trabanti“ so priterjevali, da bojo Ogri, Hervatje in Italijani še klečé prosili, naj se jim blagosločno dovoli priti „v gledališče pred Škotskimi vratmi“. Minula so komej 4 leta, Avstrija pa že spet stoji na strašnem prepadu, deržavni dolg je strahovito narastel, davki so čudovito poskočili, cela deržava prišla je skorej na beraško palico: Ogrov, Hervatov in Italijanov pa le ni bi lo, da! še celo češki poslanci so jo potegnili iz deržavnega zbora in na perstih se lahko naštejejo postave, ktere je deržavni zbor dozda-j na beli dan spravil v srečo in blagor avstrijskim narodom.

Treba je torej, da se februar-ski patent popravi v duhu oktoberske diplome!

15. Kdo naj ga pa popravi?

Najpred je k temu poklican občni deržavni zbor: kajti §. 14. februar-skega patenta pravi, da se ustava more pre-narediti po občnem deržavnem zboru, ako najmanj dve tretjini v obeh zbornicah tako sklenete. Pa ravno ta občni zbor ni zbran, ker Ogrov, Hervatov, Italijanov in Čehov v njem manjka, torej tudi ustave popraviti ne more.

Nekteri terdijo, naj se poseben deržaven zbor, tako imenovan zbor „ad hoc“, skliče, in to reč poravna in dožene. Pa Ogri in Hervatje tudi k temu zboru javeljne poslance pošljejo. Oni se deržijo svoje starodavne in svobodomiselnosti ustave. Kakor hitro pa svoje poslance na Dunaj pošljejo, zapusté svojo postavno podlago, lahko pridejo še ob svojo staro ustavo in zaigrajo imenitne pravice, davke in vojsčake dovoljevati. Stavimo, da pridejo na Dunaj; tu jih bojo centralisti majorizovali in spodbijali, kakor so ravnali s Čehi, ali če avtonomisti in federalisti vendar zmagojo, razpusti se deržavni zbor, poslanci se pošljejo domú in Ogri se zaigrali svojo staro ustavo in morajo hvaležni prevzeti, kar se jim radovoljno daruje.

Drugi spet mislijo, naj oži deržavni zbor februarski patent prenaredi. Ljudje te misli tako le modrujejo: Naj ogerski in hervaški deželni zbor izmed svojih poslancev poseben odbor izvolita in ju na Dunaj pošljeta. Ta odbora se potem na Dunaju v posebnih sejah pogovarjata in pogajata, kaj je storiti in kaj prenarediti, da tudi Ogri in Hervatje svoje poslance na Dunaj pošljejo in se tako napravi v resnici občen deržaven zbor za Avstrijo. Ta misel ni napačna in bi se bila morebiti tudi dala že izpeljati. Od tiste seje pa, v kateri je l. 1861 večina tega zbora, ne poslušaje slavná govornika dr. Smolka-ta in Rieger-ja, pred celim svetom izrekla, da so Ogri zavoljo punta l. 1848 svojo staro ustavo zaigrali in vse pravice zgubili: od te seje je tudi po tem potu porazumljenje in poprava nemogoča. Toliko pameti imajo vendar deržavni poslanci, da se zastran takih pravic, od katerih so v tistej seji terdili, da so jih zapravili, z Ogri ne morejo več pogovarjati in pogajati. — na unej strani bojo pa tudi Ogri dobro premislili, kaj se pravi, s takim zborom se pogovarjati in sklepati, v katerem sedé in sklepajo njih znani in očitni nasprotniki. — Spet drugi pa terdijo, naj vlada sama februarski patent prenaredi in ga po tem vsem deželam in kraljestvom oktrojira. To pa bi bilo proti diplomu in patentu, to bi bilo ustave ne popravi-

ljati timveč podirati jo, kar bi zaupanje za prihodnost še bolj podkopavalo.

Po naših mislih ni drugzega pota, da se februarski patent postavno in ustavno popravi, kakor je ta le: Vsi dozdanji deželni zbori naj izvolijo izmed sebo kak poseben odbor „ad hoc“, to je k temu cilju in koncu, da se deržavopravno vprašanje vsaj enkrat reši in dokonča. Ti odbori vseh deželnih zborov naj se na Dunaju z odboroma deželnih zborov v Pešti in Zagrebu snidejo, porazumljujejo in spravijo. Da so Hervatje resnične volje, svoje poslance v deržavni zbor na Dunaj po duhu oktoberske diplome poslati in ostati v zvezi s svojimi slavjanskimi brati, znano je in gotovo. Ogri oktoberske diplome niso kaj veselo sprejeli in dozdej niso serca pokazali do deržavnega zbora na Dunaju. Ako pa Ogri tudi oktoberske diplome nočejo in le svoje stare pravice terdijo in niso volje od njih tudi le toliko pustiti, kar je za edinstvo cele deržave in za ravnopravnost vseh narodov neobhodno potreba: po tem pa kažejo, da sploh Avstrije nočejo, v kateri bi vsi narodi kakor ravnopravni bratje srečno in varno živeli. Po tem pa tudi nastopi tista doba, v kateri po besedah Palacky-ta stopi narava v svoje večne pravice in vnele se bojo med narodi razpertije in navstale homatiije, katerih valovi morejo ravno prevzetne in nepoterpane Madjare požreti in pokopati. Naj torej madjarski deržavniki dobro premislijo, kaj počenjajo in naj strun preveč ne napenjajo. To se pa samo od sebe razume, da se mora, preden ogerski in hervaški zbor zastran deržavnega zbora na Dunaju svoje mnenje izrečeta, vprašanje zastran Sedmograškega, Dalmacije in Vojaške meje dokončno rešiti in dognati. Ko je to delo srečno končano, potem naj se počnejo odbori deželnih zborov z odbori ogerskega in hervaskega zbora pogovarjati in pogajati. Bog daj srečo — to je naj imenitnejše vprašanje naših dni!

(Konec pride)

Avstrijsko cesarstvo.

Dežele n-že-avstrijske.

Iz Dunaja. Δ▽ (Hrup o „Gaugrafen“. Centralisti in tiskarne pravde.

Herv. zadeve). To je bil hrup te dni po Dunaju! Mislili smo, zdaj zdaj bo vsega konec in — sodni dan! Pa saj vem, da so tudi slovenske pokrajine od tega odmevale. „Gaugrafen“, t. j. bodoči predsednik okrajnih srenj, ki nam jih „Slovenec“ tako lepo popisuje in priporoča, — „Gaugrafen“ je šlo od ust do ust in zdaj zdaj bo po nas, ker vernejo se stari časi, verne se srednji vek, viteštvo, sužnost, tema, z eno besedo, vse hudo, ki si ga človek v svoji domišljiji misliti more, kterega pa nas je blagi in liberalni g Smerling (oh, zakaj ni več minister?) rešiti hotel, — tako so jo zagrozili najprej centralistični listi (obé „Pressi“, Ostdeutsche Post, itd.), lahkomišelnji in dobrovoljni Dunajčani pa, ki tem listom vse do pikice verjamejo, so ž njimi žalovali in tožili, da je bilo joj, ko se je namreč zvedelo, da namerja ministerstvo okrajna zastopstva povsod vpeljati. In odmevalo je gotovo po vseh pokrajinah; kajti časnikov in ljudi enake baže se nikjer ne manjka. Se le zdaj se je hrup enmalo polegel, ko je nekako vladno naznanilo o tej reči na svitlo prišlo in se je zvedelo, da ni in ne bo tako, kakor jo centralisti trobijo in ste tudi „neue freie Presse“ in „Ostd. Post“ tiskarno pravdo dobile. Zdaj je pa druga, in že tudi pišejo in govoré, da okrajne srenje ne bodo kako strašilo, ampak koristna naprava, če se enkrat hoče samopravi na noge pomagati. Tu jih imate. Kar se pa tiskarnih pravič tiče, mislimo, da bi najbolje bilo, da bi jih ministerstvo opustilo in ne delalo mučencev, kakor je nekdo rekel. Nekdanja opozicija je bila vsa drugačna in je imela temelj, gotove vzroke in namene, — sedanja pa jo večidel prav po vetru maha in se le praznih imen derži, n. pr. februarnega patenta itd. druge podlage nima. Ubogi centralisti, kam so jo zašli, ker jim mojstra in varha ni več!? Vendar pa ne smemo misliti, da je ta stranka popolnoma obnemogla, — še je nekako močna, ker ima birokrate in veliko gospódo za prijatle. Zatorej na vse strani pozor! — Od Hervaskega je spet vse nekako tiho. Nihče ne ve, kaj se namerja. Mažuranič pa le terdno stoji, — kako dolgo, ne vem; morebiti pa, da dolgo, ker mu je požeska kongregacija zaupnico poslali sklenila: Zadržne dni se je govorilo, da bo Szécheny, ali pa Haller (!) za dvornega kancelarja izvoljen. Kdo neki še? Bog pomagaj!

Dežele notranje-avstrijske.

V Celovcu. □ (Vmeščenje. Petindvajsetletnica. O. Gahovec dekan. Ognji. Družba rokodelskim pomagavcem). V nedeljo 17. t. m. je bil novomimovani stolni korar pred. g. Funder Peter po znanem cerkvenem obredu v svojo novo službo svečano vpeljan. Ob eni po-

pa so vedeli, da eden edin človek ne more vsem potrebam zadostiti. Za to so izmislili pač kaj krasno napravo v prid ukaželjnim Slovincem. Hotli so namreč „društvo za izdavanje dobrih slovenskih bukev“ osnovati. Ali kdo bi si bil mislil! V tem, ko so Nemci že zdavnej enako društvo imeli, bila je Slovincem prošnja za enako dobroto odrečena možu, kterega edino ime je porošiva dovolj bilo, da bo društvo v čistem keršanskem duhu postopalo. Se ve da jih je mogla taka odločba močno pri sercu boleti; vendar tiho in ponižno so žaljenje prenesli in nikdar nismo slišali le ene pritožbe iz njih ust. Le v dveh listih do dveh posebnih dobrih prijateljev smo našli male opombice, ki jasno kažejo njih bogoljubni namen. Enemu prijatelju pišejo: „Da je naša prošnja za društvo k izdavanju dobrih knjig overžena in sicer brez da se je vzrok povedal: zakaj? bota že vedeli. Meni je skoz to težko bremó odvzeto, pa tudi dobri stvari dno izbito. Posamesni preženemo svoje moči in onemoremo. To vidijo sovražne moči in ustavljajo vse dobro z domišljijami vsake baže. Vendar me to nikakor ne bo

Besednik.

Družba sv. Mohora.

Med napravami in svetinjami, ki delajo za pravo keršansko omiko slovenskega naróda, je družba sv. Mohora ena najimenitnejših in najstarejših. Že je nekaj let, kar v Celovcu živi, dela in spravlja lepe in koristne knjige med ljube Slovence. Veliko pa je Nemcev po Koroškem, ja po Celovcu, ki od te družbe še ne vedo nič, — je pa tudi Slovencev, ki pravega namena in duha, delovanja in trudenja njegovega prav ne poznajo in po vrednosti ne spoštujejo. — Družba sv. Mohora je zlahtno sadje, kterega so naš neumerli knezožkof Anton Martin zasadili. Rajnemu knezožkofu, kterega obletnico bomo 24. septembra v Mariboru slovesno obhajali, v slavní spomin, Nemcem v poduk in Slovincem v spodbudo podaja „Slovenec“ svojim bravcem kratko zgodovino tega društva, ktero se zdaj „družba sv. Mohora“ imenuje.

To društvo se imenuje družba sv. Mohora. Kar sta Čehoslovanom brata Cyril in Metod, to je nam Slovincem sv. Mohor. Bil je od samega sv. Petra v našem storoslavnem Ogleju za škofa posvečen, in iz Ogleja se je prisvetila Slovincem zveličavna luč sv. keršanske vere. Sv. Mohor je bil prvi škof, ki je ajdovske Slovence pripeljal v naročje svete cerkve in ki je tudi za sv. vero dal kri in življenje. Le v keršanstvu cveti in zori prava, osrečivna omika; zatorej je pravo in spodobno, da se družba, ki nosi in širi med Slovenci pravo omiko, po tem apostelju prave omike tudi imenuje družbo sv. Mohora.

To društvo ni od danes ali včeraj: to društvo je že od leta 1652. Premilostljivi knez in škof — pravi oče Slovencev — rajni Anton Martin Slomšek, bi bili že leta 1846 tako društvo napravili; pa jim ni šlo srečno izpod rok. Ko so za špirituala v celovškem semenišču služili, vložili so prošnjo, da bi smeli osnovati tako društvo. V njih življenjepisu beremo o tej reči to le: „Pri sercu jih je bolelo pomanjkanje za ljudsko izobražanje pripravnih knjig. Dobro

poldne je bil potem njemu na čast obed pri knezoškofu. Mucgaja leta — 10. t. m. je obhajal št. Pavelski samostan v labodski dolini petindvajsetnico svojega opata, prevzv. g. Ferdinanda Steinringer-ja, ki je l. 1840 na to častno mesto povišan bil. Mi mu k tej svečanosti razun serčnega voščila „ad multos annos“ želimo še to, naj bi visoki gospod, spoznavši potrebe sedanjega časa tudi svoje oči obrnil na slovensko in ter jej kaj na noge pomagati blagovolil temveč, ker je mnogo samostanskih gg. kapitularev Slovencev ali Slovanov in se skoraj vsi z izrejo in učenjem mladine pečajo. Tako učeni gospodje bi dandanašnje tega nikakor ne smeli prezirati, če hočejo natanko in vspešno dolžnosti svoje spolnovati! Pri tej priložnosti je bil tudi dozdanji „subdekan“, uljudni g. Otmar Gahovec, za dekana povišan. — Ognjev ni konca in kraja. Kakor po zimi slišimo zdaj skoraj dan na dan, da je tu pa tam gorelo. Tako je bil v št. Petru blizu Celovca pretečeni teden dvakrat zaporedoma ogenj in ste vsako noč dve hiši pogoreli. Prva je bila znana g. J. Lorberja, kateremu je vse zgorelo, tudi pisma in druga roba. Pravijo, da je bilo zažgano. Slišimo, da je tudi vas Kneža (Grafendorf) na zgornji Zilji pogorela in da so samo rešili cerkev, farovž pa učilnico. Škoda je neizrečeno velika. Vidi se tudi že delj časa ogenj na Obirju in Zingarci najberže da gojzd gori. —

Že smo oznanili, da je g. pridigar in korni vikar Friedr. Haderer zavoljo bolehnosti stopil v pokoj. Ravno ta gospod je pa tudi bil predstojnik družbe rokodelskih pomočnikov in je to svojo težavno službo opravljal celih deset let prav rade volje, prav zvesto in marljivo. Minulo nedeljo (17. sept.) se je poslovil od družbe in premilost knezoškof so mestnega kaplana g. Alberta Eichholzer-ja izvolili za novega predsednika. Pri tej priložnosti je najpred govoril poprejšni predstojnik, za njim premilost knezoškof, po tem družbin starosta, za tim družbin varh g. inšpektor J. Železnik in slednjič novi predstojnik. Marsikomu se je milo storilo pri sercu, — vsi pa smo si želeli, naj bi ta koristna in vse hvale vredna družba živela in cvetela dolgo in veselo! — Popoldne se je cela družba podala v Račjoves (Ratzendorf) pri Gospej sveti, tam godla, pela nemški in slovenski, zdravice napivala in se kratkočasila do večera: Vse je bilo blage volje — pa vse lepo in pošteno, tako je prav! —

Iz Celovca. A. E. (Novi stolni korarji). Premilostljivi naš knezoškof so une dni imenovali za stolnega korarja mnogozaslužnega in visoko učenega gospoda. Da je g. Peter Funder postal stolni korar, bode veselilo vse duhovnike cele škofije, nemške in slovenske. Pri volitvi svojih stol-

nih korarjev so naš knezoškof v resnici srečni. Da sta bila dr. Valentin Milar in Andr. Rasputnik izvoljena in poklicana na to visoko in častno mesto, pohvalila ni samo cela kerška, ampak — kakor za gotovo vemo, tudi cela lavantinska škofija. Še eno mesto je prazno in gotovo bojo milostl: knezoškof prevdarili na vse strani, koga si za pomagavca in svetovavca izvolijo. Nam ni ležeče na tem, koga si izvolijo, — Nemca ali Slovence, timveč nam je ležeče na tem, da je novi stolni korar pravi mož in sposoben za mesto, na katero bode postavljen. Ni nobena skrivnost in tudi drugači biti ne more, da g. Peter Ad. Pihler postane stolni dekan in da bode torej mesto vodja v bogoslovskem seminišču prazno. Govori se pa, da pride dr. Val. Milar za vodja v seminišče in da bode po tem torej mesto višega šolskega ogleda, za celo škofijo tudi prazno. Ko so l. 1859 naš preč g. knezoškof tega mladega gospoda za stolnega korarja imenovali, rekli so večkrat in mi sami smo to slišali iz njihovih ust, „da potrebujejo višega šolskega ogleda, ki tudi slovenski zna, ker to ne gre, da ima kerška škofija Nemca, ki ne zna tudi slovenski, za višega šolskega ogleda“. Upamo in svesti smo si, da so se knezoškof pri svojih visitacijah prepričali, da je znanje slovenskega jezika višemu šolskemu ogledu neobhodno potrebno in da so tudi še leta 1865 ravno teh tudi Slovincem pravičnih in prijaznih misli, katerih so bili l. 1859. Torej ne verjamemo, kar se zopet po škofiji trosi in serca vznemiruje, da bode za novega stolnega korarja in zraven za višega šolskega ogleda povišan gospod, ki je vse časti in hvale vreden, visokoučen in mnogo zaslužen, — pa ne zna slovenskega jezika. To, da se je kdo pred 30 leti slovenski učil in enkrat tudi slovenski pridigoval, ne pravi se slovenski znati in ni bilo zadosti nikoli, najmanj pa naše dni, ko so se svoje narodnosti zavedeli vsi narodi, se potegujejo za svoj jezik in se jim tolikokrat obljublja in zagotavlja ravnopravnost vseh narodov in jezikov.

Zatorej pa mi v premilost knezoškofa nikakor ne silimo, jim svobodne volitve stolnih korarjev nikakor ne kratimo ali motimo, naj si torej za stolnega korarja izvolijo moža po svoje glavi in po svojem sercu. Kar jih prosimo, je le samo to, da nam koroškim Slovincem, ki nas je 118.000 duš in ki 117 čisto slovenskih far in postavno tudi toliko slovenskih šol imamo, ne posilijo za najvišega šolskega ogleda takega gospoda, ki ne zna v resnici slovenskega jezika. Mi, ki premilostl: knezoškofa dobro poznamo in vemo, da so dober pastir in skerbni oče vsem svojim ovčicam in dušicam, — nemškim in slovenskim, — ne bojimo se kaj tacega; napisali pa smo te

verstice, da pomirimo in potolažimo svoje slovenske brate na deželi, ki teh reči natanko ne poznajo in so se nepremišljenim ali pa tudi hudovojnim govoricam motiti dali.

Iz kanalske doline. F. (Slovenske šole od nekda). Ker ne vem novic, donajam nekaj iz starih časov. Mislil sem prej, da so bile nekda vse šole terdo nemške; prebravši pa šolske izkaze in zapisnike od začetka tega stoletja kmali sem se boljšega prepričal. Od začetka tega stoletja so bile v kanalski dolini 3 slovensko-nemške šole navedene; poznej jih je bilo 5. Sedaj so po izkazu spet le tri, v resnici pa so 4. Znamenito je poročilo o žabniški šoli od l. 1807, katerega koncept se hrani v našem farnem arhivu. Tačasni dekan g. Gregor Marinič so zavolj bolehnosti odstopili od okrajnega šolskega nadzorništva v kanalski dolini; na mesto njih so bili tedanji Naborješki župnik g. Juri Majer postavljeni za ogleda kanalskega šolskega okraja. V svojem sporočilu so v obče pohvalili žabniško šolo; grajali so le to, da je preveč slovenska, ker so se otroci slovensko brati, računati in keršanski nauk učili. Še le bolj priščeni so se jeli tudi nemško učiti. Pristavili so pa, da se jim ne zdi pripravno, da se otroci toliko ukvarjajo s slovenskim jezikom, katerega po njih mnenju svoje žive dni ne potrebujejo, ker so v tem jeziku le nekatere molitvene bukvice, vse drugo občenje se pa v nemščini godi. Da so rajni g. Majer poznej škof kerški, tako mislili, temu se ni čuditi; kajti bili so rojen Nemec in slovenskega slovstva še v zibeli ni bilo. Da se jih pa še današnji den najde rojenih Slovencev, ki enako mislijo in govorijo, to ne vem kam djati. Dokazal sem pa s tem, da šole nekda niso bile tako terdo nemške, kakor so poznej v 3. in 4. desetki tega stoletja postale. Brez obširnih postav so pametni rodoljubi pravi pot zadeli, katerega so poznej velikokrat zgrešili in ga nekateri še sedaj najti ne morejo. Zučetni in keršanski nauk je bil vselaj v narodnem jeziku; z večimi so pa prestopili še k nemščini. —

Od Mure. J. F. (Potožba. Nekaj voščil). Zares so stiske zavoljo pridelkov zasluzka in denarjev velike, ne le pri nas, tu li indej, naj čita človek dopise v slovenskih časnikih iz katerega koli kraja. Od tod menda tudi prihaja neka mrzlota in mlačnost v obdelovanju mile domovine, — ko se vendar vsa nesrečna sistema prejšnjih časov pogreblje, hvala Bogu!

Imamo državnega popecitelja ali ministra gosp. Belcredi-ja; ta bo nemškutarje in madjarone, vsaj tako upamo, gotovo tudi „bolj k redu“ spravil, da ne bodo tako ošabni. Zato korenjaki in stebri predrage Slovenije pa tudi mladina, naša nada, primite vsi vsi

zadrževalo, delati v višo čast božjo in v blagor tistega ljudstva, med katerega me je previdnost božja postavila. Naše vodilo bodi: Malo govoriti, — veliko delati, — vse terpeti. — To so bili žalostni časi: sovražne moči so ovirale vse dobro, — sovražne moči so ljudstva koval v verige in tlačile v temo nevednosti in sirovosti! Pa, „človek obrača — Bog obrne“, sovražne moči posebno nam Slovincem so razpadle, — Meternih moral je pobrati šila in kopita: „Vsaka sila do vremena“. Nastopil je prestol presvitli naš cesar Franc Jožef in priplaval je izza gorumenno solnčice narodne enakopravnosti tudi nam Slovincem! Leto 1848 je naredilo celo Avstrijo vso novo! — Tudi Slovenci so zdaj smeli pisati, itd. slovenski in delati za čest in srečo dolgo potlačenih Slovencev.

Že leta 1851 je „Slovenska Bčela“ v Celovcu oglasila ta le oklic: „Dober in zlahaten je sal, ki ga društva donajajo s tem, da dobre knjige med ljudi razširjajo. Nočemo tukej naštevati vseh tistih društev, ki so jih naši nemški bratje v ta namen napravili. Pokažemo le to tje na društvo sv. Janeza Nepomucenskega na Českem. To

društvo že dolgo let vsako leto lepo število koristnih knjig prav dober kup med česko ljudstvo razprošira. Mi Slovenci drugim narodom in svojim bratom na Českem ne smemo zaostajati, posebno kedar gre za sv. vero in lepo zadržanje, kedar gre za pravo, za večno srečo človeštva. Pa vendar naše dolgo ne obdelano polje je široko, — kar se od nas tirja, je imenitno in težko; za to nam je treba več delavcev, združenih sil in moči. To nas je gnalo, društvo osnovati za izdavanje in razširjanje dobrih bukev za Slovence. Postave tega društva mi podpisani v imenu in po volji mnogih prijateljev tukaj oznanujemo in vse lepo vabimo, naj pristopijo k temu društvu. Zares! Namen tega društva je lep in zlahaten! Društvo ima skerbeti, da se keršanski in pobožni duh, za česa del slavyanski narod povsod in že od nekda slovi, obvaruje in uterjuje; — društvo ima skerbeti, da se ljudem, ki se bodo v šolah mnogo lepih reči naučili in potem torej radi brali, dobre in koristne bukve v roke dajejo, da jim ne bode treba po slabih in prepovedanih knjigah popraševati in sezati; — društvo ima učenim Slovincem, katerih, hvala

Bogu! že veliko štejemo, priložnost ponuditi, da svoje književna dela gotovo in vsaj brez svoje lastne zgube med ljudi spravijo; — društvo bode potem vsem pa tudi pomagalo, da mi svojo književnost in jezik svoj olepšamo in obogatimo in tako tudi slovenski narod na višo stopnjo keršanske omike in prave sreče in česti povzdignemo. Ta namen je tako obširen in težaven, da ga le združene moči doseči zamorejo, — je pa tudi tako lep in zlahaten, da ga bodo duhovne in deželne oblasti, vsi prijatelji človeškega roda in vsi domorodci gotovo na vso moč podpirali.

Zatorej se lotimo tega svetega dela s terdnim zaupanjem na Boga na pravično in zlahatno našo reč, na ljudi dobrega serca in na slovenske domoljube!

V Celovcu 27. julija 1851.

And. Einpieler, kaplan v Celovcu, Franjo Zorčič, špihual v Celovcu, Jožef Rosman, stolni korar v šent-Andrašu, — Anton Janežič, učitelj v Celovcu, Dragotin Robida, profesor v Celovcu, — Matija Majar, župnik v Gorjani, — Balant Lesjak, župnik v Dvoru, — Gregor Somer učitelj v Borovljah. — (Dalje prih.)

pridno za delo. — Nesrečni razdražljivosti pa dajmo slovó, ker združena moč nam je potrebna kot ribi voda.

Pa tudi to vas prosimo vsi Slovenci, spisujte nam vsaj vi župniki, ki poznate naše reve, nadloge in žalje, da si ne bomo vedno mačke v žaklju reševali, po slovensko krstne, poročne, smrtne liste itd. Saj veste, da je to od slavne vlade dovoljeno, in gosp. Strassoldo se je tudi že poslovil: svet se ni dosihdob razletel zategadel, gotovo se tudi prihodnjič ne bo. Ako že mi čitati ne umeemo, pa znajo naši otroci.

Trdno se zanašamo, da bo čas prišel, v katerem se bodo spet značajski domorodci iskali, klopotci pa, ki se že tu in tam po goricah slišijo in po vetru obračajo, zaničljivo kot nezanesljivi ogibali. To naj vam bo v tolažbo.

Zadnjič še to želimo, naj bi si vsak uradnik in duhovnik vsaj en slovenski časnik držal, inak je podoben zajcu pri bobnu: to tirjajo naše okolščine in vaša sreča.

Iz Kočevskega L. L. — (G. predstojnik Pintar. Davkarija). Znana Vam je novica, da je novo ministerstvo okrajnega predstojnika g. M. Pintarja v pokoj djalo. Gotovo ste tudi brali v časnikih, kako se vse veseli, da je ta mož stopil iz javnega življenja. Misli bi človek, ki one dopise prebira, Bog vé, kakošen birokratičen trinog je bil in da bode sedaj svet lože dihal. Ni me volja, opravičevati g. Pintarja; vendar se mi zdi potrebno nekoliko omeniti o tej reči, da se bolje spozna, sicer bi res ves svet mislil, da Kočevarji vsi, kolikor jih je, po cerkvah „Te Deum“ pojó, da ukajo in po eni nogi plešejo zavoljo te prevažne in prevesele novice.

Da ima vsak svoje napake in slabosti, kdo more tajiti? In na čem viši stopnji kdo stoji, tem več so nasledki njegovih napak: to je resnica, ki se le premnogokrat potrjuje! „Tagespošta“ pravi, da je bil g. Pintar birokrat „vom reinsten Wasser!“ Ne tajimo, da je bil birokrat, ali kaj si hočemo, če je bil iz one nesrečne šole, ki se je sedaj že preživela: sistema je kriva, on je bil le spolnovavec njenih p. avil. Da nam Slovencem v deželni zboru ni bil prijazen, žalostno je ali kaj hočemo, saj so drugi še bolj kričali in nam še več škodovali, ktere pa sedaj od nekaterih strani celo hvalisajo in povzdigujejo. S čim pa je pokazal g. Pintar, da je birokrat „vom reinsten Wasser?“ Ali morebiti s tem, da je bil pravičen, da je spoštoval duhovščino, da je ljudstvo varoval velic in nepotrebnih stroškov in da je slednjič svoje nasprotnike večkrat v kozji rog vgnal? — Hincillae lacrimae! — Sedaj vprašamo: Kdo pa so tisti, ki ga tožijo? Ti so majhna peščica rovarjev v mestu, ki se imenujejo „liberalce“, ki sami brez vere, sovražijo duhovstvo, ki ljudstvo s sladkimi besedami mamijo in potem dobro ožemajo, ki pravde na pravde kujejo*) itd. Res je, da je bil pokojni predstojnik zadnji čas od ljuden in čemerem, ali temu ni nihče drug kriv, kakor ravno ti, ki ga sedaj sovražijo in tožujejo. In le mala peščica jih je, kajti Kočevarji sploh ne vedo veliko o onih strašnih pregrehab, ki mu jih nakladajo kočevski liberalci, med kterimi je več tujih kakor domačih, in zaradi kterih so šli celo na Dunaj tožit ga. In ravno ta peščica kriči po časnikih, da so Pintarja v pokoj djali in ne vé od veselja kaj početi. Ali bode sedaj bolje? Pripovedujejo, da se novega predstojnika nič ne veseló po deželi. Kako to? Saj je liberalce od glave do nog in sladko in medeno ti go. ori, ko bi rozice sadil! Ne veselite se tedaj prezgodaj! Komur pa je bil nekdanji predstojnik trn v peti, naj bo tih in vesel, da so se njegove želje spolnile; grdo pa je na vsak način, da pičlo številce Kočevarjev in Nekočevarjev v imenu vseh Kočevarjev na vrat na nos

krež vsakoršnih dokazov tako očitno obrekujejo moža, ki je mnogo dobrega že storil Kočevski deželi, ki je ceste zidal, šole napravil, kakor v Staricerkvi, Morovicah, v Banjiloki, Nemški loki itd. in da s takim početjem vse Kočevarje pred celim svetom grdijo in omadežujejo. — Iz vsega tega se torej lahko posname, koliko veljajo besede, ki smo jih brali: da so Kočevarji tako srečni, da so sedaj v 14 dneh dosegli, česar niso dosegli popred po večletni prošnji! — Naša davkarija je še zmerom pri starem. Ako danes prideš v pisarnico in tirjaš, naj ti izračunajo, koliko davka za celo leto si dolžen in ako vse do zadnjega reparja, kakor ti uradnik zapiše, plačaš, v 3—4 tednih gotovo dobiš list, da si še toliko in toliko dolžen ostal. Kako vendar to, da davkarski uradnik, da si vsako leto več od poprešnjih let, vendar vselej še premalo izračuni? Uradnik bi vendar imel na tanko vedeti, koliko da je ubogi kmet dolžen. Ubogi plačevalci — misera contribuens plebs!

Dežele ogerske.

Sedmigraška. Po razpisu od 1. sept. je deželni zbor za Sedmigraško razpisan na 19. novembra v mesto Kološ. Zbor bode sestavljen na podlagi volilnega reda od 1. 1791. Baron Kemény mu je imenovan pervosednik. Ta razpis je kaj imeniten.

Najpred se iz njega vidi, da se sedanje ministerstvo misli deržati oktoberske diplome; kajti v celem razpisu ne najdeš besedice od februarnega patenta in še celo deželni zbor, ki je bil na podlagi tega patenta l. 1863 sklican, razpuščen je. To je smetna rana Schmerlingovej sistem. Ni čuda torej, da so Schmerlingovci strašen hrup zagnali, kakor bi bilo djano po ustavi. Pa to je prazen polom, — ustava nam je oktoberska diploma. —

Ta razpis nam je dalje imeniten, ker kaže, kako sedanje dni madjarska politika zvonec nosi. Majláth res dela na vso sapo, zraven pa šmencano modro. Njemu in vsem Madjarom gre za to, da bi Sedmigraško svojega deželnega zbora ne imelo, timveč poslance svoje v Pešto pošiljalo in se popolnoma z Ogerskim zedinilo, to je Madjari hočejo unijo ali zedinjenje. Res, da je deželni zbor sedmigraški l. 1848 sam ravno to unijo sklenil, pa proti temu so tedaj protestovali Romanci in Saksonci. Pravičen državnik, kakoršnega se hoče Majláth pred svetom kazati, se ne sme take enostranske postave deržati. Kaj je torej početi? Nič drugega kakor to, da se sedmigraški deželni zbor skliče, v katerem sedijo poslanci cele dežele in ti naj potem zastran unije sklenejo. Kaj pa je početi, ker po starem volilnem redu Romanci nimajo zastopani biti na deželnem zboru? Po naših mislih bi bilo, kakor smo unikrat rekli najbolje ako bi se bil po volilnem redu l. 1791 dež. zbor sklical in izdelal nov volilen red, po katerem bi tudi Romanci imeli svoje poslance. Majláth si je izvolil krajši pot in je volilni red oktrojiral, po katerem ima vsak, ki plača 8 fl. davka, pravico poslanca voliti in za poslanca voljen biti. Vse hvale je to vredno, da so dobili tudi Romanci, kterih je 1,700.000 duš, svoje pravice, vendar pomagano jim je le malo; kajti med vsemi Romani je takih, ki plačajo 8 fl., le samo okoli 5000, torej bode okoli 2 milijona ljudi le šteló 5000 volilcev! Po tem takem bode med poslanci velika večina Madjarov in Sikulcev (Székler), kteri so vsi za unijo; Romanci in Saksonci bojo prej ko ne podjani. Le sama vlada bi mogla pomagati, ker ima pravico tako imenovane regaliste v deželni zbor voliti. Vlada pa je zdaj v rokah samih prevejenih Madjarov, po tem se tudi lahko sprevidi, kakšne baže regalisti da pridejo v zbor. Bojimo se po pravici, da je djano po samostalnosti Sedmigraškega, ali pa če se Romanci in Saksonci vdati nočejo, da pavstanejo homatije, ktere smo d živeli l. 1848 med Madjari in Hervati in kterih nas sam večni Bog obva-

ruj. Zatorej naj ljubezen in bratimstvo vlada med narodi, naj eden drugzega svobodo in pravice branijo in v miru med seboj živijo, da vsi vkup spet pod kap ne pridemo. Bog daj Madjarom pamet!

Ogerska.

„Narod“ piše, da so se najveljavniši slovaški rodoljubi složili, da postavijo za prihodnjo volitev v vsakem izbornem okraju po enega kandidata od narodne stranke, vse eno, če bi tudi videli, da je njihovo prizadevanje zastoj. Ta časnik nam tudi naznanja program, kterega naj se slovaški volivci derže in ki bi bo zatorej po vseh okrajih oznanjen.

Obsega pa sledeče točke:

1. Edinost cesarevine, svobodno domovino, svobodne narode.

2. Celokupnost ogerske krone, samo da se ne žalijo niti samostojnost slovaškega naroda niti njihove prirojena prava, ki mu jih je sam Bog podaril. Ustavna svoboda in enake pravice za vse narode!

3. Gospodovanje madjarskega jezika naj se pravično omeje. V zboru naj pa bo madjarski jezik diplomatski, in tako tudi za zunanje zadeve dvorske kancelarije, namestnega svetovavstva, stola sedmerice in kurije.

4. Naj se priznajo pravice slovaškega naroda na onem prostoru, na katerem biva, in pa ravnopravnost slovaškega jezika. Zatorej zahtevajo Slovaki, kakor so to v Turčanskem sv. Martinu pisмено izrekli, naj storé slovaški okraji (nadžupanije) gornje-ogerski slovaški d štrikt.

5. Slovaki zahtevajo, naj se navedene štiri najvišji deželske oblasti na 5 odsekov razdelé, in sicer poleg 5 narodov, ki v deželi stanujejo, in naj predstojnik vsakega odseka bo po rodu, jeziku in čutju od enega ali drugega od teh 5 ogerskih narodov.

6. Vsi dozdanji zborni sklepi, kteri ravnopravnosti ogerskih narodov nasprotujejo, morajo se vničiti.

7. Pred zakonom so enaki vsi stanovi, vse narodnosti in vere, in vsi imajo po številu enako pravico na deželno podporo iz deželne blagajnice ali kaze.

8. Davki, ki so v manj rodovitni slovaški zemlji v primeri z bolj plodnimi južno-ogerskimi kraji, neizmerno veliki, naj se kolikor mogoče, zmanjšajo; ravno tako naj se tudi drugi davki in dače polajšajo.

9. Posebni zakoni naj zagotové samopravo okrajev, mest in občin.

10. Ogersko zakonodajstvo mora za enakomerno izobraženje vseh ogerskih narodov skrbeti, posebno pa imajo Slovaki iz deželnih novcev dobiti niže in više učilnice, eno učilnico za pravo, eno pa za kmetijstvo.

Razne novice.

* G. Maks Pleteršnik, ki je bil nedavno za profesorja na kranjski gimnaziji izvoljen, je že prestavljen na goriško gimnazijo. Njemu in gimnaziji voščimo veliko srečo!

* Dr. Rumpf, rojen Gračan, je izvoljen za profesorja na ljubljanski gimnaziji. Bog ve, ali kaj zna slovenski? — in če ne zna, zakaj se ne meri v Gorici in Ljubljani z enako mero?

* (Ogenj na ziljski Bistrici). 15. in 16. t. m. je bil na ziljski Bistrici velik ogenj. Danes po poldanski službi božji pojdem pogorelišče gledat in bodem potem tudi nektare verstice o tej nesreči za „Slovenca“ napisal. 15. je menda okoli 15 hiš pogorelo, sinoč (16.) je bil pa še večji ogenj.

Loterija.

Tersti: 42 43 67 13 22.

Prihodnje srečkanje je 3. septembra 1865.

Dunaška borsa 19. septembra 1865.

Novi zlati	5.17
Srebro	107.65

*) Morebiti se v nobenem okraju toliko za kolek ne po rosi, kakor pri „revnih“ Kočevarjih in to vedel za pravde. Pis